

Instrumenty astronomiczne w zbiorach Muzeum Mikołaja Kopernika we Fromborku

XIX-wieczne teleskopy.

Refraktor Reinfeldera-Repsolda

Teleskop znajduje się w kolekcji muzeum od 1984 roku, kiedy to został przekazany przez Instytut Astronomiczny Uniwersytetu Wrocławskiego. Refraktor został wyprodukowany, przed 1883 rokiem, przez niemiecką firmę A. Repsold & Söhne z Hamburga i wyposażony pierwotnie w obiektyw o średnicy 25 cm monachijskiej firmy Reinfelder & Hertel. W 1883 roku zakupiony do prywatnego obserwatorium astronomicznego w Białkowie (powiat Wołowski, 70 km od Wrocławia) przez Leo Wuczychowskiego. W 1932 roku refraktor stał się własnością Uniwersytetu Wrocławskiego, gdy obserwatorium w Białkowie stało się filią Uniwersyteckiego Obserwatorium Astronomicznego. We wrześniu 1945 roku okazało się, że cała optyka instrumentu zaginęła. Muzeum Mikołaja Kopernika we Fromborku otrzymało teleskop wyposażony w obiektyw firmy Carl Zeiss Jena.

Na teleskop składają się luneta o średnicy obiektywu 25 cm; kolumna wyposażona w mechanizm prowadzący za ruchem dziennym nieba firmy Carl Zeiss Jena; montaż paralaktyczny; szukacz, dwa pokrętła do aretowania lunety; dwie śruby mikrometryczne do wykonywania ruchów drobnych w rektascensji i deklinacji; w wyposażeniu brak jest okularu.

Łamany instrument przejściowy Bamberga

Znajduje się w kolekcji muzeum od 1984 roku przekazany z Instytutu Astronomicznego Uniwersytetu Wrocławskiego. Instrument wykonany został w berlińskim warsztacie Carla Johanna Wilhelma Bamberga (1847 – 1892). Instrument występował pod nr 38 w katalogu VI Bamberga z 1892 roku. W 1897 roku zakupiony został przez Uniwersytet Wrocławski wykorzystywany w obserwacjach od 1899 roku. W 1918 roku instrument przeniesiono do nowego obserwatorium w Parku Szczytnickim, gdzie używany był regularnie do 1943 r.

Na instrument składa się mosiężna luneta załamana z obiektywem o średnicy 8,9 cm (3,5 cala) i okulem o średnicy 0,9 cm (uzyskiwano 100-krotne powiększenie); montaż widłowy, horyzontalny; mikrometr nitkowy: krzyż nitek z 25 nieruchomymi pionowymi nitkami, 4 nieruchomymi poziomymi i 7 ruchomymi (krzyż nitek jest uszkodzony) oraz libella Horrebow-Talcotta

Luneta firmy Sendtner

Muzeum stało się właścicielem instrumentu w 1978 roku w drodze wymiany z Polskim Towarzystwem Miłośników Astronomii w Grudziądzu. Teleskop wyprodukowany został około 1900 roku w Monachium w niemieckiej firmie Fabrik für Präzisions-Instrumente Michael Sendtner. W 1904 roku zakupiony został do Wyższej Szkoły Realnej p.w. św. Piotra i Pawła w Gdańsku (Die Ober- Realschule zu St. Petri und Pauli). Po drugiej wojnie światowej został przekazany do odbudowywanego Obserwatorium Uniwersytetu Warszawskiego. W latach 1972-1978 znajdował się w obserwatorium PTMA w Grudziądzu.

Teleskop składa się z lunety głównej firmy Gustaw Heyde Dresden o ogniskowej 2,7 m i średnicy obiektywu 12,5 cm; szukacza firmy Carl Zeiss

Jena; kolumny z mechanizmem prowadzącym lunetę za ruchem dziennym nieba; montażu paralaktycznego; czterech pokręteł do aretowania lunety i wykonywania ruchów drobnych w rektascensji i deklinacji.

Na uwagę zasługuje system prowadzący lunetę za ruchem dziennym nieba. Jest to regulator prędkości opadania ciężarka i ciężar na metalowej linie.

Teleskop Kordylewskiego

Instrument był własnością Kazimierza Kordylewskiego, odkrywcy Pyłowych Księżyców Ziemi. Został zakupiony od spadkobierców astronoma do powstającego na Górze Żurawiej k. Fromborka Ludowego Obserwatorium Astronomicznego i wzbogacił zbiory Działu Historii Astronomii. Znajduje się w oddzielnym pawilonie obserwacyjnym i jest do dzisiaj używany.

Teleskop jest reflektorem systemu Newtona. Składa się z tubusu o długości 2 m, zwierciadła o średnicy 31 cm, stałego okularu 310/1800, montażu widłowego i szukacza (lunetki AT 1). Ogniskowa teleskopu wynosi 2,05 m, a najstarszą jego częścią jest zwierciadło – XIX w.

Zbiory dziewiętnastowiecznych teleskopów uzupełniają dwie przenośne lunety astronomiczne.

1. Luneta firmy Th. Rosenberg z Berlina, powstała w końcu XIX w. Posiada mosiężny tubus o długości 120 cm. Została zakupiona do zbiorów Muzeum Mikołaja Kopernika we Fromborku w 1990 r. Zachowała się również drewniana kasetka do przenoszenia instrumentu i dodatkowe okulary.
2. Luneta firmy E. Vion z Paryża. Pochodzi ze znajdującego się w muzeum depozytu stałego, który przekazali spadkobiercy prof.

Czesława Witolda Krassowskiego. Zachowała się również drewniana kaseta do przenoszenia instrumentu.

Autorzy tekstu: Małgorzata Czupajło, Magdalena Pilska-Piotrowska

Bibliografia:

J. Gadomski: Odbudowa Obserwatorium Stołecznego. Urania R. XIX (1948) 1-3 (72 - 74) s. 5 - 9

J. Włodarczyk: Instrumenty Obserwatorium Astronomicznego Uniwersytetu Wrocławskiego: XVIII - XIX wiek. Kwartalnik Historii Nauki i Techniki R. 47: 2002 nr 3 s. 75-92